

aruandeaasta algus: 01.01.2022
aruandeaasta lõpp: 31.12.2022
nimi: Vabaühenduste Liit
registrikood: 80005069
aadress: Telliskivi 60a, 10412 Tallinn
telefon: 664 5077
e-post: info@heakodanik.ee
veeb: www.heakodanik.ee

AASTA ARUANNE 2022

Sisukord

Tegevusaruanne	3
Kodanikuühiskond ja Vabaühenduste Liit aastal 2022	4
Kodanikuühiskonna aasta tegijad 2022	5
Aasta 2022 numbrites	8
Tegevussuunad	9
Huvikaitse	10
Võimekas vabakond	12
Kasvulava	14
Liikmed aastal 2022	16
Inimesed aastal 2022	19
Rahaasjad aastal 2022	20
 Finantsaruanne	 22
 Tegevuskava 2023	 36

TEGEVUS- ARUANNE

Kodanikuühiskond ja Vabaühenduste Liit aastal 2022

Aasta alguses vapustas kodanikuühiskonda ja kogu riiki sõda Ukrainas, mis lükkas tagaplaanile teised tegemised ja nõudis Vabaühenduste Liidu inimeste tähelepanu. Panustasime oma nõu ja jõuga, et sõja ohvreid abistada, infot liigutada, ühendusi toetada ja Ukraina heaks annetusi koguda. Suur osa tööst oli seotud vabatahtlike koordineerimise toetamisega, samuti sai Vabatahtlike värv Ukraina seksiooni, mille kaudu sai infot nii vabatahtlikuna panustamise kui annetamise võimaluste kohta.

Kuigi põhjus ise oli ääretult kurb ja hirmus, siis inimeste ja vabaühenduste kiiret reageerimist ja mõjusat tegutsemist ukrainlaste abistamisel oli rõõm näha. Tänu vabaühenduste tööle, vabatahtlike abile ja annetajatele said vajalikku abi nii Eestisse saabunud sõjapõgenikud kui ka inimesed Ukrainas. 2022. aasta annetused ei ole veel kokku arvatud, kuid ennustame suurt rekordit. Muide, juba 2021. aastal annetati Eesti vabaühendustele ligi 55 miljonit eurot, mida on peaaegu kuus miljonit eurot rohkem kui aasta varem.

Teisigi kodanikuühiskonnaga seotud uu-ringute andmeid vaadates võib rõõmu tunda. [CIVICUS monitor](#) ja värskest avaldatud [OECD kodanikuruumi raport](#) hindavad Eesti vabakonda avatuks ja võimekaks. See areng on toimunud tänu laiapõhjalisele koostööle. Detsembri alguses möödus juba 20 aastat avaliku võimu ja kodanikualgatuste koostöömise põhimõtete (EKAK) kinnitamisest Riigikogus.

Kuna 2023 on taas Riigikogu valimiste aas-

ta, pidime ka meie selleks valmistuma. Panime kokku [manifesti](#) oma mõtted ja soovid uuele valitsusele, mida nügida ja mida vähendada, et kodanikuühiskonnal oleks rohkem vunki tegutsemiseks. Peamised suunad olid tasakaalukam poliitikakujundamine, avatum ja kaasavam valitsemine ja rahastamise uuendamine.

Aasta tõi Vabaühenduste Liidu meeskonda suured muudatused. Aasta algas staažika huvikaitsejuhi Alari lahkumisega. Suvel liikusid edasi liikmete ja annetuste suuna vedaja Helen ja kommunikatsioonijuht Andrei. Nende asemele tulid Heleene ja Andra, kes võtsid südikalt vastu väljakutse uute inimestena korraldada ka annetamistalgud ja tulid sellega igati eelkäijate vääriliselt toime.

Aasta tõi kaasa ka uued rahastusvõimalused. Vabaühenduste Liidu üks rahastajatest on nüüdsest ka Riigi Tugiteenuste Keskus ja läbi Partnerite võimestamise meetme saame täiendavaid ressursse oma huvikaitsevõimekuse tagamiseks.

Kodanikuühiskonna aasta tegijad 2022

Aasta algatus Ukraina heaks! (Ukraina Kultuurikeskus, Eesti Pagulasabi, Mondo)

“Ukraina heaks!” on kolme Eesti vabaihenduse algatus Ukraina elanike abistamiseks. Sõda on erakordne ja nõuab ka erakordselt head koostööd. Need kolm ühendust näitasid 24. veebruarist alates kiiret reageerimist, paindlikku kohanemist ja tulemuslikku tegutsemist põgenike vastuvõtul Eestis. Tunnustame MTÜ Eesti Pagulasabi, MTÜ Mondo ja MTÜ Ukraina Kultuurikeskuse pühendunud tegutsemist ja koostööd ukrainlaste abistamisel sõja ajal.

Aasta missiooniinimene Jiří Krejčí (Tartu Paranduskelder)

Jiří on pärit Tšehhist, tulnud Tartusse, õpinud selgeks eesti keele ja loonud Aparaaditehasesse Paranduskeldri. Ta propageerib ringmajandust, hoiab kogukonda ja loob tehtust YouTube'i videoid. Paranduskelder on alati tervitava õhkkonnaga kogukonna töötuba kõige vajalikuga, et tarbimisühiskonda rohkem olemasolevate esemete parandamise ja väärtustamise poole suunata.

Aasta ettevõtte Smartful Growth OÜ

Värbamis- ja koolitusettevõtte Smartful Growth OÜ asutaja Helen Pärli pöördus 2020. aastal Heateo SA poole, et anda märku soovist pakkuda pro bono ekspertnõu sotsiaalsetele organisatsioonidele. Smartful Growth on pro bono viinud läbi töötaja värbamisprotsessi mitmes organisatsioonis ning ühel organisatsioonil aidanud koostada “hea värbamistava” dokumendi, mis edaspidi uue inimese värbamisel aluseks võtta. 2022. aastal panustasid nad vabatahtlikult ligi 50 töötundi ekspertnõu.

Aasta tegu
Niine 2 põgenikekeskuse
vabatahtlike panus
 esindajad Hannele Känd, Elina
 Pähklmägi, Sten Svetljakov,
 Kaili Must, Aljona Eesmaa
 ja Marita Keskküla

Sõja alguses läks suur hulk vabatahtlikke appi Niine 2 põgenikekeskusesse, kus nad kuue nädala jooksul ööpäevaringselt keskuse 0-korrust töös hoidsid, lahendusi leidsid ja põgenikega suhtlesid. Vabatahtlike panus põgenike abistamisel oli hindamatu.

Vabatahtlikku tegevust edendanud ettevõtte **FudLoop OÜ**

FudLoop arendab esimese ettevõtteks maailmas nutikaid toidujagamiskappe, mille abil saab vähendada toidu raiskamist. Toitu päästes kaasab FudLoop vabatahtlikke, kes aitavad toitu transportida. Ligi aastaga on päästetud üle 23 500 kilo toitu. Tänu vabatahtlike panusele organisatsioon kasvab ja areneb.

Aasta vabatahtlike kaasajad

Merit Laan (Punane Rist, Viljandimaa)

Merit on Punase Risti Viljandimaa seltsi koordinaator, ilma temata ei kujuta seltsi tegemisi ettegi. Tänu Meriti tööle on vabatahtlikud hästi koolitatud ja naudivad oma tööd lastelaagrites, koolides ja lasteaedades, täiskasvanuid koolitades ja üritustel esmaabi valvet tehes. Merit väärtustab vabatahtlike aega ja leiab nende jaoks alati tunnustavaid sõnu.

Pille Lend (Punane Rist, Pärnumaa)

Pille on Punase Risti Pärnumaa seltsi vabatahtlike rühma juht, tema koordineerimisel tegutseb püsiv vabatahtlike tuumik, kes koos Pillega on vabatahtlikkuse oma elustiiliks

muutnud. Eelmisel aastal sõja puhkedes tõi Pille kahe nädalaga organisatsiooni 120 vabatahtlikku ning leidis neile jõukohase ja vajamineva rakenduse.

Merike Puura (Eesti Vabaõhumuuseum)

Merike on Eesti Vabaõhumuuseumi ürituste projektijuht ja vabatahtlike koordinaator. Ta on loonud hästi toimiva vabatahtlike koordineerimise süsteemi ja tema juhtimisel on kümned vabatahtlikud vabaõhumuuseumi erinevatesse tegemistesse kaasatud. Tänu Merikese põhjalikule tööle ja sõbralikule suhtumisele tunnevad vabatahtlikud end muuseumis hästi ja tulevad ikka tagasi.

Aasta Vabatahtlikud

Nataliia Lohozynska

Kristi Sillart

Rasmus Aaslaid

Hannele Känd

Daria Dmitrijeva

Katrin Sisask

Kristi Kivisild

Liis Sepp

Peeter Arro, Tauno Rahnu ja Uuno Eiber

Liidia Post

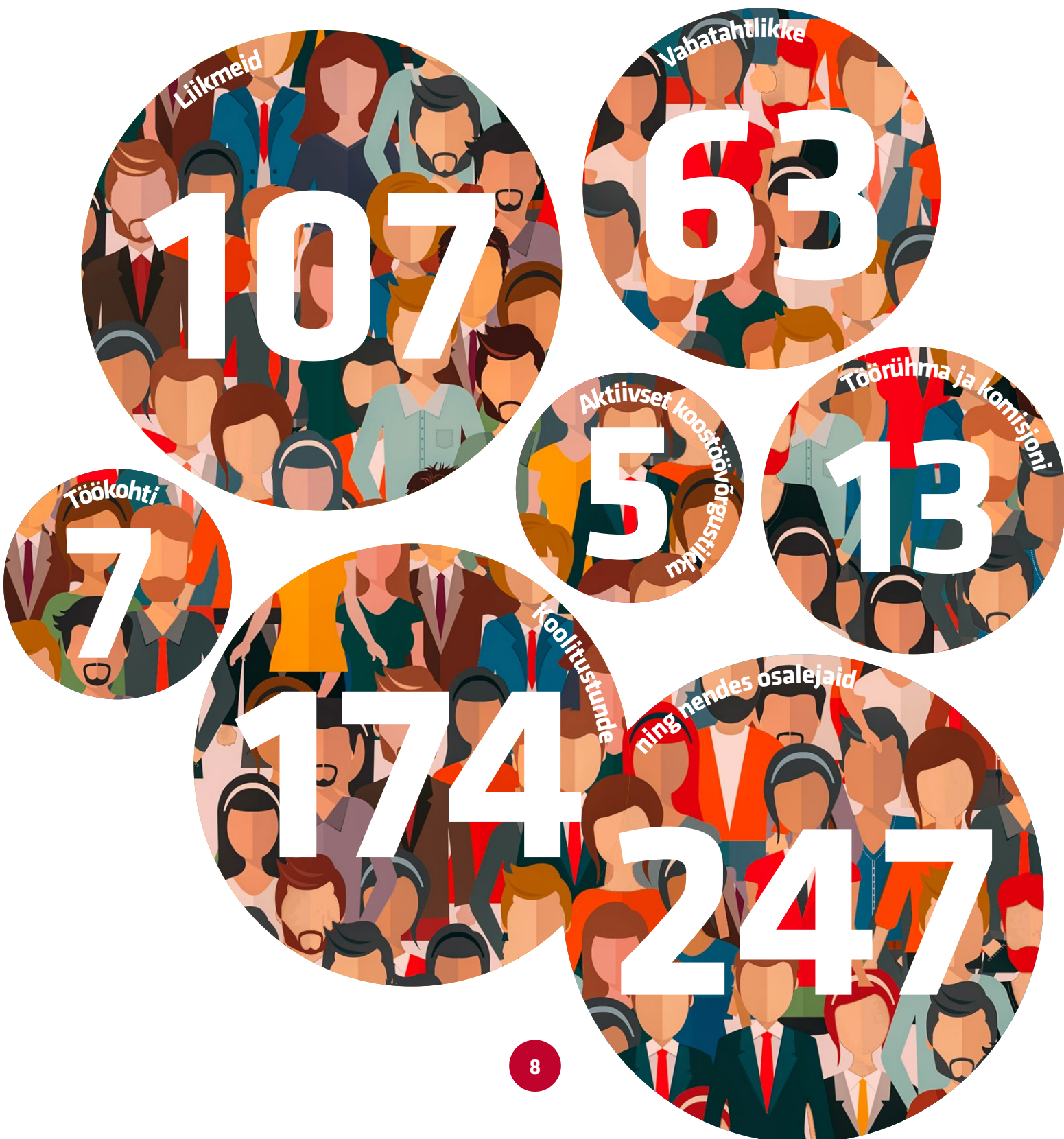
Ago Kokser

Toomas Roolaid

Aasta 2022 numbrites

Avalikes huvides tegutsevate vabaühenduste liiduna töötame selle nimel, et Eestis oleks tugev kodanikuühiskond, kus inimesed tahavad, saavad ja oskavad olla head, arukad ja aktiivsed kodanikud. Meie missiooniks on aidata areneda vabaühenduste tegevust toetaval keskkonnal ja tugevdada ühenduste suutlikkust selles keskkonnas tulemuslikult tegutseda.

2022. aastal ja edaspidi tegutseme peamiselt kolmel suunal:

1. Huvikaitse

Vabakond tegutseb usalduslikus partnerluses avaliku võimuga, et edendada avatud valitsemist ja kaitsta avalikke huve. Selle nimel veame eest avatud valitsemise partnerluse (AVP) ümarlauda ja osaleme avatud riigivalitsemise arengukomisjoni (ARVAK) töös, vähendame bürokraatiat läbi ühenduste rahastamise korrastamise ja sellekohase juhendi levitamise, edendame koostöövormina strateegilist partnerlust, jätkame veebiplatvormi mtyraha arendamist, jälgime valdkonnas toimuvat, tellime ja panustame uuringute valmimisse ja tõstame üldist valdkonnaülest teadlikkust läbi Hea Kodaniku kanalite.

2. Võimekus

Vabaühenduste sees ja nende vahel on tihedad sidemed ning hea koostöö, ühendused on hästi juhitud, suutlikud muutuste juhtijad ning oma tegevuses eetilised ja innovatiivsed. Selle jaoks jätkame vabaühenduste juhtide toetamist, võrgustike arendamist, korraldame koolitusi, toome Eestisse kogemusi välispartneritelt nagu CIVICUS, AGNA ja teised, ning suurendame jätkuvalt oma liikmeskonda.

3. Kasvulava

Eestis on üha enam inimesi, kes oskavad, suudavad ja tahavad osaleda nii kogu- kui ka ühiskondlikes asjades. Selle jaoks levitame Hea Kodaniku sõnumeid ka teistes kanalites, arendame koolidele kodanikuühiskonna teemalisi õppematerjale, viime Rahvaülikoolide Liiduga läbi kursust “Demokraatiaharidus – tee kõrgema kodanikuosaluseni” ja tunnustame aasta jooksul silma paistnud tegijaid.

Huvikaitse

Vabakond tegutseb usalduslikus partnerluses avaliku võimuga, et edendada avatud valitsemist ja kaitsta avalikke huve.

Üks meie huvikaitse eesmärke on, et vabaihendused teeksid **avatud valitsemise** teemadel koostööd ja oleksid valitsusele arvestatavateks partneriteks. Selle nimel veame eest avatud valitsemise partnerluse (AVP) vabaihenduste ümarlauda ja osaleme avatud riigivalitsemise arengukomisjoni (ARVAK) töös. ARVAK kohtus mullu kolmel korral, mille tulemusi saab lähemalt lugeda [protokollidest](#). Ühenduste tegevuse koordineerimises võtsime uue suuna. Kevadel alustasime ideekorje koordineerimisega uue AVP tegevuskava tarbeks. Seejärel pöörasime rohkem rõhku avatud valitsemisele laiemas mõttes, jälgisime riigis käimasolevaid poliitikakujundamise protsesse ja juhtisime tähelepanu probleemkohtadele avatud valitsemise ja koosloomelise poliitikakujundamise vaates. Mullu alustas tööd ka avatud valitsemise ekspertrühm, kelle peamine eesmärk on koostada avatud valitsemise teekaart konkreetsete soovitustega avatud valitsemise edendamiseks. Panustasime ka selle töösse.

Töötame igapäevaselt, et **avalikul rahastamisel** järgitaks ühenduste rahastamise [juhendit](#), välisvahendite kavandamisel kaasataks sihtühma ja üleüldiselt väheneks tegevust piirav bürokraatia. Jälgime rahastustingimusi ja levitame (uuendatavat) juhendit vabaihenduste ja rahastajate seas. Eesmärgiks oli ka täiendada [mtyraha](#) andmebaasi uuemate numbritega, kuid selleni kahjuks avalikus vaates ei jõudnud. Testvaates on andmed kuni 2020. aasta lõpuni olemas. Lubame uuel aastal tublimad olla ja selle keskkonna uuesti fookusesse võtta.

Osalesime ka senises seirekomisjonis, mis otsad kokku tõmbab ja lööme kaasa uues ühtekuuluvuspoliitika fondide 2021–2027 rakenduskava seirekomisjonis. Vaatame, kuhu kuluvad euromiljonid.

Jätakuvalt tegelesime **strateegilise partnerluse** arendamise ja levitamisega. Levitasime tunamullu loodud [strateegilise partnerluse juhendit](#), nõustasime ametnikke ja mõningal määral ka vabaihendusi. Tegime koos antropoloog Sigrid Solnikuga sissevaate Sotsiaalministee-

riumis ning Haridus- ja Teadusministeeriumis toimunud muudatustele. Selle pinnalt andsime tagasisidet nii ühendustele kui ka ametnikele. Nüüd on eesmärgiks saadud teadmised ja kogemused neist ministeeriumitest ka teiste ministeeriumiteni viia.

Meie rolliks on ka **vabaihenduste elujõu** ja kodanikuühiskonna trendide hindamine. Selleks korraldame ühenduste elujõulisuse hindamist Ameerika Ühendriikide arengukoostöö agentuuri (USAID) koostatud indeksiga. Selle pinnalt võib öelda, et olukord on stabiilne, mullu koostatud [raportis](#) on huvikaitse valdkonnas Eesti tulemus võrreldes varasemate aastatega paranenud. Raport toob välja mitu 2021. aastal rakendunud muutust, mille välja töötamisse on oma märgatava panuse andnud vabaihendused ja mis on tugevdanud vabaihenduste rolli poliitikakujundamises. Kahjuks jäi 2021. aasta raport ka viimaseks, sest Eesti kohta analüüsi koostamist kulude kokkuhoiu tõttu ei jätkata.

Annetuste edendamiseks korraldasime juba neljandat korda Annetamistalguid ja oleme aidanud Siseministeeriumil valitsusse viia annetuste maksustamise muudatustepanekuid. Riigikogu arutas veebruaris olulise tähtsusega riikliku küsimusena Eesti kodanikuühiskonna arengu kontseptsiooni rakendamist. Suure saali arutelus võtsid sõna Kristian Jaani, Kai Klandorf, Martin Villig ja Toomas Kivimägi. Kai rääkis vajadusest rakendada eraisikute annetuste soodustamiseks eraldi piirmäär, mis ei sõltuks teistest mahaarvamistest. Ühiselt tõdeti, et Eesti elanikud osalevad heategevuses rohkem ja heategevuseks annetajaid tuleb aina juurde ning otsiti võimalusi, kuidas riik saab heategevuse soodustamisele kaasa aidata.

Lisaks töötame püsivalt ka selle nimel, et vabaihenduste **õiguskeskkond** oleks tegutsemist toetav ja takistusteta. Osalesime aktiivselt ühinguõiguse revisjonis ning kaasasime vabaihendusi aruteludesse, kus paslik oli. Enamasti panustasime oma teadmiste ja

kogemustega ise ja jagasime infot, kus vajalik tundus. Jätkuvalt anname vabaühendustele ja teistele tihti juriidilist nõu, mis on omakorda sisend huvikaitsesse. Nõustame ka ametnikke ja vajadusel aitame ühendustel vaielda ja oma õiguste eest seista.

Kohaliku tasandi demokraatia tugevdamiseks teeme koostööd maakondlike arenduskeskuste

võrgustiku, teiste strateegiliste partnerite ja Siseministeeriumiga, kel rohkem tegevusi kogukondade suunal, et levitada häid näiteid vabaühenduste kaasamisest. Kahjuks mullu liiga palju häid praktikaid ei jaganud. Loodame ka selles osas tänavu aktiivsemad olla, sest üks strateegiline partner Sotsiaalse Innovatsiooni Labor viib ellu ka kohaliku demokraatia ja koosloome edendamiseks arenguprogrammi.

Võimekas vabakond

Vabakonnas on tihedad sidemed ja hea koostöö, ühendused on hästi juhitud, suutlikud muutuste juhtijad ning oma tegevuses eetilised ja innovatiivsed.

Jaauanuaris jätkas 12 osalejaga **vabaühenduste tulevikujuhtide arenguprogrammi II lend** ühiselt õppimist. Novembris lõpetas programmi tunnistusega 10 osalejat.

Analüüsisime programmi lõpetajate täidetud kompetentsimudeleid ja jõudsime järeldusele, et programm on olnud edukas: osalejad näitasid edasiminekut kõigis kompetentsivaldkondades, mõned on alustanud oma vabaühenduse loomist ja juhtimist. Kaks arenguprogrammi on edukalt läbi viidud.

Indikaatoriks seatud 20 kodanikuühiskonna tulevikujuhi asemel on 2022. aasta lõpuks lõpetajaid 23.

Vabaühenduste juhtide võrgustiku liikmed jõudsid kompetentsimudelile tiiru peale. 2021. aastal alustasime ja 2022. aastal lõpetasime kahe juhtide grupi töö. Võrgustike eesmärk oli aidata kaasa vabaühenduste professionaalsele juhtimisele ja sellele, et vabaühenduste juhid teeksid oma tööd tulemuslikult ning hoiaks

samal ajal oma vaimset tervist. Eelnevatel aastatel on võrgustik ühendanud alustavate vabaühenduste juhte, kes kogunesid kogemusarutelu- ja koolitusgruppidesse. Teemad, mida grupis arutati, otsustasid grupi liikmed ise. Kohtumised olid praktilised ja mitteformaalsed ning keskendusid kogemuste jagamisele. 2022. aastal alustasime juhtide võrgustiku vormi täiendamisega, korraldasime sisendi kogumiseks vabaühenduste juhtide talvekooli, mis toimus 2023. jaanuaris ja seal osales 31 vabaühenduste juhti.

Huvikaitsevõrgustikus on 36 liiget. Aasta jooksul kohtusime ühe korra, mil arutasime huvikaitsetööd valimisteks valmistudes. Muus osas on kahjuks see võrgustik jäänud tagaplaanile, proovime järgmine aasta paremini.

Annetuste kogujate võrgustikus on 155 liiget ja kohtusime kolmel korral. Ühises töötoas arutasime, kuidas kommunikeerida oma

organisatsiooni mõju annetajatele, jagasime kampaaniate korraldamise kogemusi ja tegime ettevalmistusi annetamistalguteks.

Neljandat korda toimusid **annetamistalgud**, mida vedasime eest koos maakondlike arenduskeskuste võrgustikuga. 29. novembriks jõudis talgukaardile 132 sündmust ja algatust üle Eesti, kes kogusid 141 382 eurot annetusi. Annetuskeskkonnas “Ma armastan aidata” tehti rekordiline summa annetusi (70 657 euro), koos Swedbanki panusega jõudis keskkonna organisatsioonideni 110 657 eurot.

Annetusi kogusime taaskord ka me ise Vabaühenduste Liiduga. Seadsime sihiks 1000 eurot annetamistalgute korralduse toetuseks. Eesmärgi täitmise korral lubasime edendada vabatahtlikku tööd ning iga 200 euro täitumisel lubas üks tiimiliige minna päevaks vabatahtlikuks ühe talgutel osalenud organisatsiooni juurde. Kogusime talgute raames 240 eurot ja üks meie liikmetest läheb veebruaris talgulise juurde vabatahtlikuks. Järgmised annetamistalgud toimuvad 28. novembril 2023.

Nagu paljudes muudes valdkondades, oli vabatahtliku tegevuse edendamise tähelepanu keskpunktis Ukraina sõjapõgenikega seonduvad väljakutsed. Ei olnud küll vaja väga palju sekkumist, et vabatahtlikke kiiresti värvata, informeerida ja mobiliseerida, aga kontakteerusime ise paljude kaasajatega, andsime nõu ja pakkusime abi, kus vaja. Osalesime aktiivselt kodanikuühiskonna kriisivõrgustiku töös ja võtsime enda vastutada info levitamise annetuste kogumispunktide kohta. Arendasime selle jaoks kodulehele vastava andmebaasi, mida oleks kerge uuendada ja kasutada.

Vabatahtlike Värav sai uue ilme ja uued funktsioonid. Selleks, et vabatahtlikkust süsteemselt ja sihipäraselt propageerida, on vaja funktsionaalset infoportaali. Kanaleid, mille kaudu sobivat tegevust leida, on mitmeid, aga Vabatahtlike Värav peaks olema selline portaal, mis neid kõiki ühendab ja kust leiab vastuse kõigile vabatahtliku tegevusega seotud küsimustele. Tänu viimasele arendusele oleme sellele eesmärgile suure sammu lähemal. Sel aastal arendatud funktsioonid toovad rohkem vabaühendusi Väravat kasutama, mistõttu on ka vabatahtlikel põhjust sealt sagedamini infot otsida.

Regulaarne Vabatahtlike Värava kasutaja on **vabatahtliku tegevuse võrgustiku** liige. Mõõ-

dunud aasta jooksul jõudis liikmeskond üle **60 liikmeni** ja kasvuruumi on veel. Vabatahtliku tegevuse valdkond on väga mitmekesine, mistõttu on oluline, et kogemuste- ja infovahetus ning valdkonna üldisem arendamine oleks laiem võrgustiku vedada. Võrgustiku liikmed on parema koostöö edendamiseks koondunud teemade kaupa, nagu sisekaitse, kultuur, haridus, sport, kogukonnad, sotsiaaltöö jt.

Olulisel kohal oli möödunud aastal, nagu uuel aastal, **teadlikkuse tõstmine**. Läbi erinevate konverentside, koolituste, ürituste, koolide külastuste, artiklite, videote ja taskuhäälilgute on info jõudnud tuhandete inimesteni, kes loodetavasti sagedamini vabatahtlikus tegevuses kaasa lüüa oskavad ja tahavad. Vabatahtliku Sõbra märgise programmiga, kus 2022. aastal osales kaks vabaühendust, tahame kaasa aidata, et vabatahtlike kaasamine oleks üha inspireerivam, mõjusam ja kvaliteetsem.

Et vabatahtlik tegevus on globaalne, oleme tähelepanu pööranud ka rahvusvahelisele kogemuste ja teadmiste vahetamisele. Vabaühenduste Liit lööb liikmena kaasa Euroopa Vabatahtlike Keskuse (Centre for European Volunteering – CEV) tegevuses ja Rahvusvahelise Vabatahtliku Tegevuse Ühenduse (International Association for Volunteering Effort – IAVE) tegevuses. See aitab paremaid praktikaid ja praktikuid tuua Eestisse, vahendada kontakte teistele võrgustiku liikmetele ja võimaldab kaasa rääkida üldisemas vabatahtliku tegevuses arendamises globaalselt.

Paljud inimesed puutuvad vabatahtliku tegevusega esimest korda kokku läbi oma tööandja. Tööandjate Keskliidu eestvedamisel koondab portaali “Annetame Aega” sarnaselt mõtlevad ettevõtted ka kokku, aga laiem teadlikkus vabatahtliku tegevuse võimaluste kohta on vähene. **AMIF fondi** abiga töötasime välja teenuse, mille kaudu ettevõtete esindajad saavad oma vabatahtliku töö tegemise soovist teada anda, aga tegevuste leidmine ja organiseerimine tehakse nende eest ära. Ühtlasi soodustab see loodetavasti ka seda, et koostöö ärisectori ja kodanikuühenduste vahel suureneb veelgi. Teenuse väljatöötamise pilootprojekti indikaatoriteks olid fondi sihtrühma tõttu eelkõige kolmandate riikide elanikud, mistõttu oli tähelepanu suunatud ettevõtetele, kus nende

osakaal on suur. Erinevate takistuste tõttu kõiki projekti eesmärgi saavutada ei õnnestunud, aga olulisim ehk teenuse ja selle keskkonna väljatöötamine sai tehtud.

Jätakuvalt oleme koos Avatud Eesti Fondiga operaatoriteks Norra, Islandi ja Liechtensteini rahastatud **Aktiivsete Kodanike Fondile** (ACF), mis toetab aastatel 2019-2024 Eesti kodanikuühiskonda 6 miljoni euroga. Kuue voo jooksul on rahastatud 90 projekti.

Korraldasime VI ja VII taotlusvoo infopäevad ning seminari toetuse saanud projektidele. Uue tegevusena alustasime toetuse saajatele kuluaruannete koolituste korraldamist, et muuta aruannete menetlemine kiiremaks ja professionaalsemaks. Jätkus ka organisatsioonide eneseanalüüside kogumine, mis näitavad, et projekti lõppedes on organisatsiooni võimekus mitmes valdkonnas tõusnud.

Vabaiühenduste kokkutoomiseks ja kogemuste jagamiseks jätkasime **Hea Kodaniku klubi** sarjaga. Korraldasime neli klubi, millest üks oli venekeelne. Teemadeks oli „Mida uurida uurin-guga?“, „Vaimne enesekaitse vabaiühendustele“, „Kuidas leida ja juhtida raha? ning “Социальная связанность: мыслим вне шаблона”. Teemad sündisid koostöös meie liikmete, ACF toetuste saajate ja võrgustike liikmetega. Kõigist klubidest sai osa ka otseülekande vahendusel ja salvestusi saab igal ajal järele vaadata.

Esmakordselt 2020. aastal saadud „**Austame erinevusi**“ märgise kehtivust pikendasime tänavu kuni 2024. aastani. Vabaiühenduste Liidu üheks eesmärgiks on tõsta vabaiühenduste seas teadlikkust mitmekesisuse kasust ning oskusi mitmekesisusega arvestamisel. Selleks kajastame mitmekesisusega seotud teemasid Hea Kodaniku portaalis ja uudiskirjas.

Kasvulava

Eestis on üha enam inimesi, kes oskavad, suudavad ja tahavad kehtlikult osaleda nii kogukondlikes kui ka ühiskondlikes asjades.

Jätkasime vabakonna tegemiste ja tarviliku info jagamist oma veebikanalites. Enam kui 2000 tellijat saavad igal esmaspäeval eestikeelset kodanikuühiskonna nädalakirja lugeda, sellest leiab uudiseid nii liikmete tegevuse, ühiskonnas toimuva, töö- ja osalusvõimaluste, õiguskeskkonna kui ka rahastusvõimaluste kohta.

2013. aastal Vabaiühenduste Liidu algatatud **kogukonnapraktika** programmi juhtimine oli viimased 2 aastat Eesti Noorteühenduste Liidu vastutada. Programm oli jõudnud meie jaoks sellisesse staadiumisse, et sisulise arengu eesmärgil oli mõislik, et eestvedajaks on keegi, kellel on vahetum kontakt ja kogemus just noortega suhtlemisel ja haridusasutustega partnersuhete loomisel. Sellel hetkel Vabaiühenduste Liidus nende konkreetsete tugevustega inimest ei olnud.

2022. aasta kevadel liikus programm tagasi Vabaiühenduste Liidu alla, kui meeskonnaga liitus just nende kompetentside ja tugevustega Mirell Merirand, kes töötab mh õpetajana ja on varem kogukonnapraktika programmis osalenud VHK kaudu. Kevadel registreeriti

eraldiseisev Kogukonnapraktika MTÜ eesmärgiga rahastust taotleda ning et ajalooline mälu oleks ühe juriidilise kehaga seotud. Juhatuse liikmed on Lauri Luide ja Mirell Merirand, kellest viimane töötab aktiivselt kogukonnapraktika programmi- ja projektijuhina.

Eelnevad aastad on seoses pandeemiaga mõjutanud ka programmis osalemist. Kuna tegemist on valikulise võimalusega, mida õpetajad välja pakuvad, siis paljudes koolides jäi see pigem tahaplaanile. Lisaks andsid mõned vabaiühendused märku, et neil ei ole võimekust praktikante võtta (kuna endal on nii palju tööd siis pole aega praktikante juhendada jms).

2022. aasta kulus seetõttu suhete taastamisele nii koolide kui vabaiühendustega. Liitumas on palju riigigümnaasiume ning vene keelt kõnelevaid koole. Alustasime lobitööga ja partnerite kaardistamisega, kellel on võimekus pakkuda praktikakohta muukeelsetele õpilastele (vene-eesti-inglise), kuna näeme, et see on suurepärane võimalus keelelõiminguks. Tänu maakondlike arenduskeskuste vabaiühenduste konsultantidele oleme jõudnud ka vabaiühendusteni, kes ei ole veel programmist kuulnud

ning on avaldanud soovi liituda. 2023. aastal on plaanis erinevates piirkondades korraldada ühisüritusi õpetajatele ja vabaühendustele.

Sügisel toimusid virtuaalsed ümarlauad nii koolide kui vabaühendustega, et kaardistada nende vajadused, mured, ettepanekud ja koostöömõtted programmi arendamiseks. Sellest sündisid ideed järgnevateks aastateks, mille elluviimise eest me hea seisame.

Sügisel toetas kogukonnapraktikat Briti Nõukogu, tänu millele saame 2023. aasta kevadel tasuta õpilaste sõidukulusid, korraldada üritusi õpetajatele ja vabaühenduste juhendajatele.

Valdkonnas olulise ja päevakajalise info jagamiseks kasutame jätkuvalt Hea Kodaniku portaali, Facebooki lehte ja nädalakirja.

Eestikeelsete kanalite kõrval panime rõhku ka **muukeelsele kommunikatsioonile**. Aasta alguses taaskäivitasime uue võõrkeelse kommunikatsiooni juhi abiga iganädalase venekeelse uudiskirja, samuti ilmusid esimesed inglisekeelsed kuukirjad.

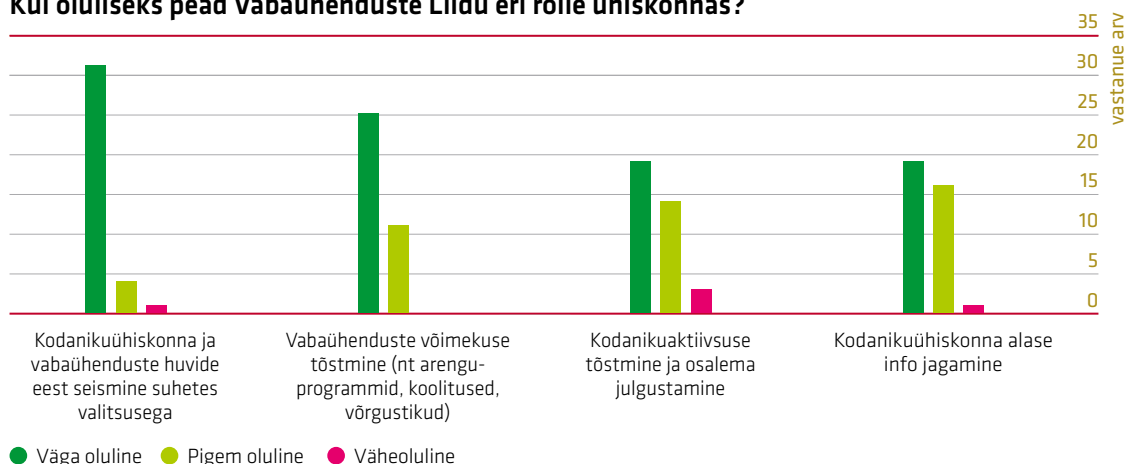
Võtame vastavalt vajadusele sõna ka **ajakirjanduses** – peamiselt annetuste kogumise, huvi-kaitset või üldisemalt vabakonda puudutavatel teemadel. 2022. aastal andsime kommentaare ja jagasime seisukohti katuserahade jagamise, kaasamise ja 2023. aasta valimisteks koostatud manifesti kohta. Taas võis meie inimesi ja partnereid kõige rohkem kuulda ja näha annetamistalgute eel ja ajal raadio- ja telekanalites ning trükimeedias. Aktiivset kajastust sai ka kodanikuühiskonna tegijate tunnustamine.

Liikmed aastal 2022

Vabaühenduste Liit ei ole üksnes liikmete heaks, vaid avalikes huvides tegutsev organisatsioon. See tähendab, et Vabaühenduste Liiduga ei liituta mitte otseste hüvede saamiseks, vaid seepärast, et usutakse samadesse eesmärkidesse, toetatakse Vabaühenduste Liidu tegevusi ning soovitakse nende eesmärkide saavutamise nimel meiega koostööd teha.

Kui oluliseks pead Vabaühenduste Liidu eri rolle ühiskonnas?

2023. aasta alguses tehtud **liikmeküsitluses** palusime oma liikmetelt tagasisidet eelmise aasta tegevustele. Küsimustele vastas 36 liiget 107st. Nagu ka varasematel aastatel, peeti Vabaühenduste Liidu olulisimaks rolliks kodanikuühiskonna ja vabaühenduste huvide eest seismist. Üsna võrdselt oluliseks peeti vabaühenduste võimekuse tõstmist ja kodanikuühiskonna alase info jagamist. Võrreldes eelmise aastaga on hinnangud tegevuste olulisuse suunal jäänud samaks.

86% vastanutest leidis, et on täielikult või pigem rahul sellega, kuidas me neid kaasame. Võrreldes eelmise aastaga on rahulolu protsent pisut tõusnud. Samas on tõusnud ka nende vastanute osakaal, kes tunnevad, et nad pigem ei ole rahul kaasamisega. Kuigi taastume vaikselt koroonaaegsetest piirangutest ja kohtuda saab taas näost näkku, on liikmete kaasamise parandamiseks veel palju ära teha.

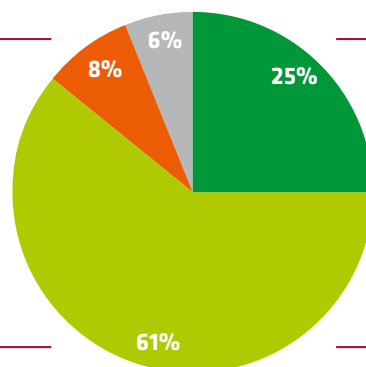
Kuna liikmete peamine ootus on, et Vabaühenduste Liit seisaks kodanikuühiskonna ja vabaühenduste huvide eest, siis küsisime sel aastal teist korda, kuidas liikmed meie

huvikaitsetööga rahul on. 78% vastanutest on täielikult või pigem rahul, 6% vastanutest pigem ei ole rahul ja 17% vastanutest ei osanud öelda. Vastajate hulgas pole kedagi, kes ei oleks üldse rahul, eelmisel aastal vastas selliselt üks liige. Samas on tõusnud nende vastajate osakaal, kes ei osanud küsimusele vastata. Kommentaaridest selgus, et kuigi on näha jõulisust ja teotahet, jääb huvikaitse suunal puudu organisatsioonisisestest kaasamisest ja regulaarsest infost.

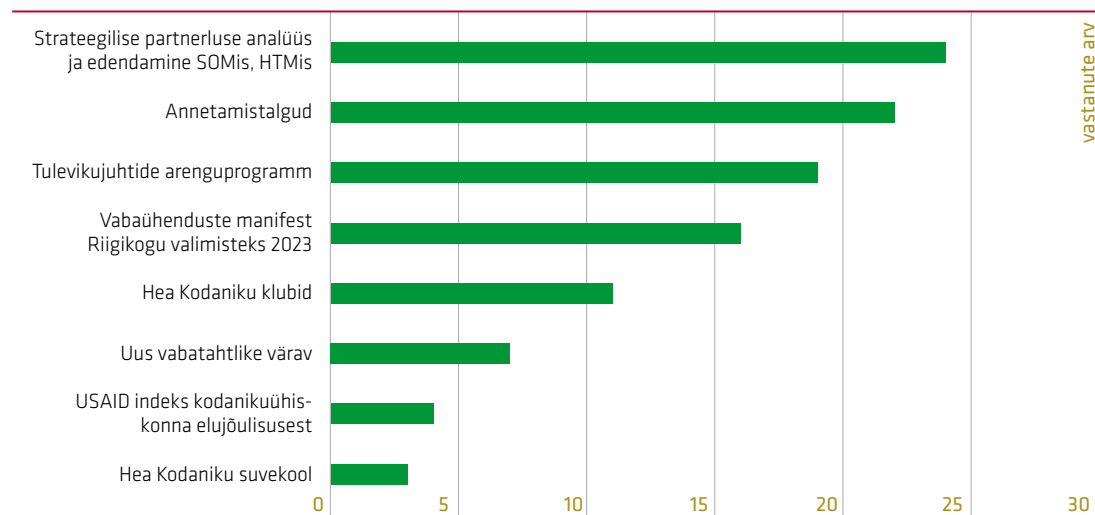
2022. aastal pidasid liikmed meie töös kõige olulisemateks strateegilise partnerluse analüüsi ja edendamist, annetamistalguid ja tulevikujuhtide arenguprogrammi. Neile järgnesid vabaühenduste manifest 2023. aasta Riigikogu valimisteks ja Hea Kodaniku klubid. Võrreldes eelmise aastaga mainiti Hea Kodaniku klubide olulisust rohkem. Kõige olulisem infokanal oli iganädalane infokiri, sellele järgnes Hea Kodaniku portaal ja kvartaliaruanded. Võrreldes eelmise aastaga on tõusnud kvartaliaruannete tähtsus, Hea Kodaniku veebilehe ja Facebooki lehe tähtsus on jäänud enam-vähem samaks.

Kas oled rahul sellega, kuidas Vabaühenduste Liit liikmeid kaasab?

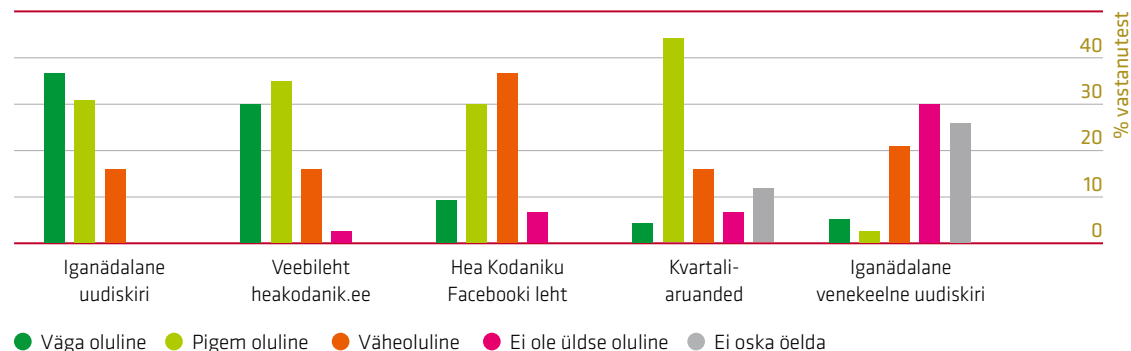
- Jah, täielikult
- Pigem jah
- Pigem ei
- Ei, üldse mitte
- Ei oska öelda

Vabaühenduste Liidu kolm 2021. aasta kõige olulisemat tegevust

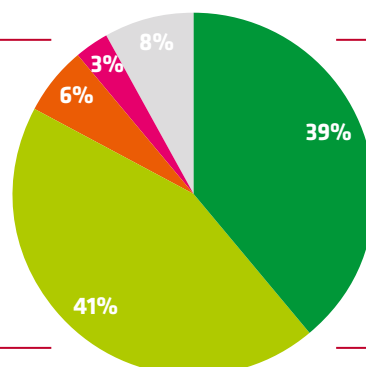

Millised infokanalid on sinu jaoks olulised?

Kas sinu organisatsioon on Vabaühenduste Liidu tegevustest kasu saanud?

- Jah, kindlasti
- Pigem jah
- Pigem ei
- Ei ole üldse
- Ei oska öelda

Inimesed aastal 2022

Vabäühenduste Liidu meeskonnas oli 2022 muutuste aasta. Aasta algas Alari Rammo lahkumisega. Suve jooksul suundusid uutele väljakutsetele ka Helen Talalaev ja Andrei Liimets. Aasta alguses liitus meiega huvikaitsejuht Tarvo Nurgamaa, kes aga aasta lõpus mujale suundus.

Liikmetööl ja võrgustike suhtel hoidis pool aastat silma peal Helen Talalaev, tema töö võttis augustis üle Heleene Lippmaa. Huvikaitset korraldas Tarvo Nurgamaa. Tulevikujuhtide arenguprogrammi suunas ning katuse hoidis pea kohal Inna Laanmets. Hea Kodaniku sõnumeid levitas Andrei Liimets, tema ülesanded võttis suvel üle Andra Roosmets. Võõrkeelset kommunikatsiooni vedas Marina Lukina. Vabatahtliku suunda vedas eest Lauri Luide. Sügisel liitus meiega kogukonnapraktika projekti juht Mirell Merirand.

Nõukogu

Nõukogus on põhikirja järgi 5-7 liiget. Nõukogu liikmetel Martin Noorkõivul, Toomas Roolaiul, Kadi Viigil ja Andreas Kajul täitis ametiaeg. Ametisse jäi kaks liiget – Maria Derlõš, Kadi Kenk. Nõukogu liikmetena aitasid Vabäühenduste Liitu seega suunata Maria Derlõš, Kadi Kenk (nõukogu esimees), tagasi valitud Andreas Kaju ja Kadi Viik ning uute liikmetena Annika Arras ja Reelika Alunurm.

Nõukogu koosolekute protokollid leiab www.heakodanik.ee/noukogu.

Rahaasjad aastal 2022

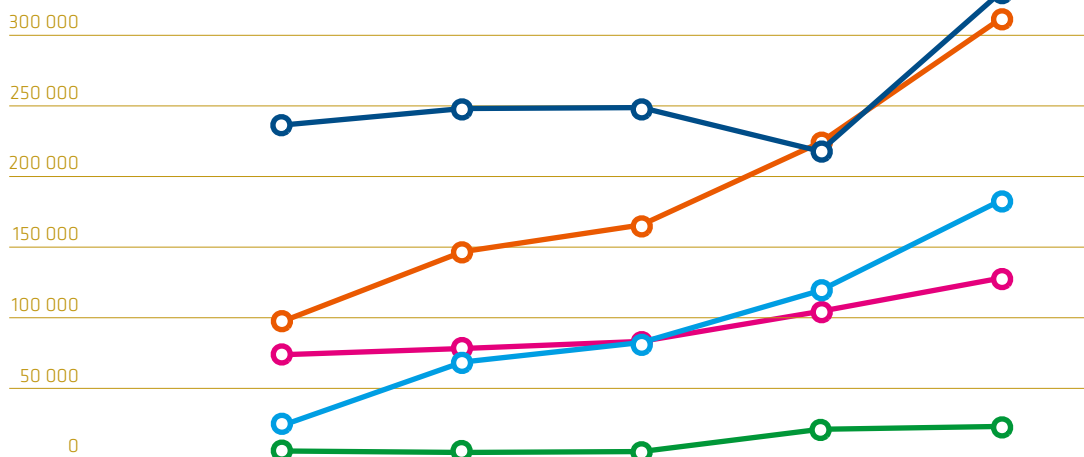
2022. aasta lõppes Vabaihenduste Liidu jaoks taas positiivse tulemiga. Tulud olid kokku 329 021 eurot, kulud 306 214 eurot, aruandeaasta tulem 23 603 eurot. Tulem on peamiselt seotud kokkuhoiduuga palgafondis. Uue huvikaitse, kogukonna ja kommunikatsiooni inimese leidmine võttis mõned kuud aega ja sealt tek-

kis ka mõningane jääk palgafondi, mida saame kasutada edaspidi.

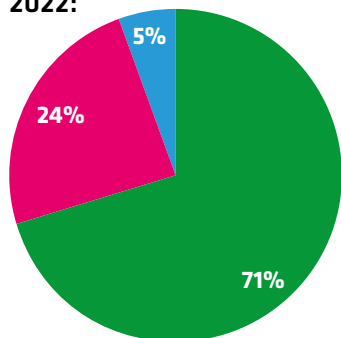
Meie peamised toetajad olid suuruse järjekorras Siseministeerium (tegevustoetus), Avatud Eesti Fond (Aktiivsete Kodanike Fond, Tulevikujuhtide programm), Riigi Tugiteenuste Keskus (tehniline tugi).

Põhilised majandusnäitajad:

	2018	2019	2020	2021	2022
● Tulud	235 929	247 607	248 251	217 237	329 021
● Varad	97 492	146 444	165 428	223 806	310 673
● Kohustised	23 994	68 520	82 415	119 274	182 538
● Netovara	73 498	77 924	83 013	104 532	128 135
● Tulem	5 492	4 426	5 089	21 519	23 603

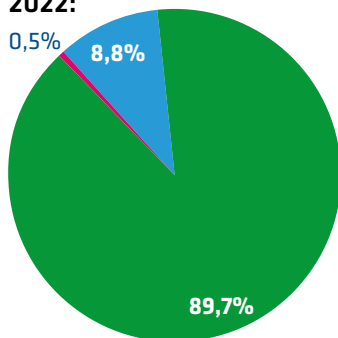

Tulude jaotus 2022:

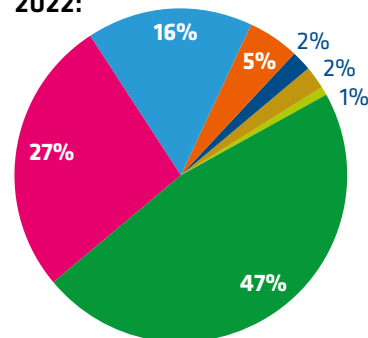
● Projektitoetused	231 884
● Tegevustoetus	79 140
● Omatulud	17 997
KOKKU	329 021

Kulude jaotus 2022:

● Projektikulud	274 695
● Tööjõukulud	1 434
● Muud kulud	30 085
KOKKU	306 214

Sihtfinantseerijate jaotus 2022:

● Siseministeerium	146 234
● Avatud Eesti Fond	84 112
● Riigi Tugiteenuste Keskus	50 000
● Riigikantselei	15 790
● HIGGS for ECSTALE	5 963
● USAID	6 364
● Briti Nõukogu	2 562
KOKKU	311 025

FINANTS-
ARUANNE

Raamatupidamise aastaaruanne

Bilanss

(eurodes)

	31.12.2022	31.12.2021	Lisa nr
Varad			
Käibevarad			
Raha	279 602	213 364	2
Nõuded ja ettemaksed	31 071	10 442	3
Kokku käibevarad	310 673	223 806	
Kokku varad	310 673	223 806	
Kohustised ja netovara			
Kohustised			
Lühiajalised kohustised			
Võlad ja ettemaksed	13 792	14 550	7
Sihtotstarbelised tasud, annetused, toetused	168 746	104 724	8
Kokku lühiajalised kohustised	182 538	119 274	
Kokku kohustised	182 538	119 274	
Netovara			
Eelmiste perioodide akumuleeritud tulem	104 532	83 013	
Aruandeaasta tulem	23 603	21 519	
Kokku netovara	128 135	104 532	
Kokku kohustised ja netovara	310 673	223 806	

Tulemiaruanne

(eurodes)

	2022	2021	Lisa nr
Tulud			
Liikmetelt saadud tasud	11 880	11 785	9
Annetused ja toetused	311 304	196 644	10
Tulu ettevõtlusest	1 680	410	
Muud tulud	4 157	8 398	11
Kokku tulud	329 021	217 237	
Kulud			
Sihtotstarbeliselt finantseeritud projektide otsesed kulud	-274 695	-170 554	12
Mitmesugused tegevuskulud	-30 085	-16 972	13
Tööjõukulud	-1 434	-8 583	14
Kokku kulud	-306 214	-196 109	
Põhitegevuse tulem	22 807	21 128	
Intressitulud	16	13	
Muud finantstulud ja -kulud	780	378	
Aruandeaasta tulem	23 603	21 519	

Rahavoogude aruanne

(eurodes)

	2022	2021	Lisa nr
Rahavood põhitegevusest			
Põhitegevuse tulem	22 807	21 128	
Korrigeerimised			
Muud korrigeerimised	-311 025	-193 878	8
Kokku korrigeerimised	-311 025	-193 878	
Põhitegevusega seotud nõuete ja ettemaksete muutus	-4 780	-1 407	
Põhitegevusega seotud kohustiste ja ettemaksete muutus	-758	-1 277	
Laekumised sihtotstarbelistest tasudest, annetustest, toetustest	359 198	242 659	8
Kokku rahavood põhitegevusest	65 442	67 225	
Rahavood investeerimistegevusest			
Laekunud intressid	16	13	
Kokku rahavood investeerimistegevusest	16	13	
Kokku rahavood	65 458	67 238	
Raha ja raha ekvivalendid perioodi alguses	213 364	145 748	
Raha ja raha ekvivalentide muutus	65 458	67 238	
Valuutakursside muutuste mõju	780	378	
Raha ja raha ekvivalendid perioodi lõpus	279 602	213 364	2

Netovara muutuste aruanne

(eurodes)

		Kokku netovara
	Akumuleeritud tulem	
31.12.2020	83 013	83 013
Aruandeaasta tulem	21 519	21 519
31.12.2021	104 532	104 532
Aruandeaasta tulem	23 603	23 603
31.12.2022	128 135	128 135

Raamatupidamise aastaaruande lisad

Lisa 1 Arvestuspõhimõtted

Üldine informatsioon

Vabaühenduste Liidu 2022 a. raamatupidamise aastaaruanne on koostatud vastavalt Eesti finantsaruandluse standardile ja kasutades soetusmaksumuse meetodit.

Eesti finantsaruandlusstandard on rahvusvaheliselt tunnustatud arvestuse ja aruandluse põhimõtetele tuginev avalikkusele suunatud finantsaruandluse nõuete kogum, mille põhinõuded on kehtestatud raamatupidamise seadusega ning mida täiendavad Raamatupidamise Toimkonna poolt välja antavad juhendid (edaspidi RTJ).

Tulemiaruaruande koostamisel on lähtutud juhendi RTJ14 põhimõtetest.

Finantsvarad

Finantsvaraks loetakse raha, nõudeid ostjate vastu ja muid lühi- ja pikaajalisi nõudeid. Finantsvara võetakse algselt arvele nende soetusmaksumuses, milleks on antud finantsvara või eest makstud või saadud tasu õiglane väärtus. Algne soetusmaksumus sisaldab kõiki finantsvaraga otseselt seotud tehingukulutusi.

Finantsvara eemaldatakse bilansist siis, kui ettevõtte kaotab õiguse finantsvarast tulenevatele rahavoogudele või ta annab kolmandale osapoolele üle varast tulenevad rahavood ning enamiku finantsvaraga seotud riskidest ja hüvedest. Finantsvara oste ja müüke kajastatakse järjepidevalt tehingupäeval st päeval, mil ettevõtte saab ostetud finantsvara omanikuks või kaotab omandiõiguse müüdud finantsvara üle.

Raha

Raha ning rahalähendina kajastatakse raha pangas.

Rahavoogude aruandes kajastatakse rahavoogusid põhitegevusest kaudsel meetodil.

Investeeringis- ja finantseerimistegevusest tulenevaid rahavoogusid kajastatakse otsemeetodil.

Välisvaluutas toimunud tehingud ning välisvaluutas fikseeritud finantsvarad ja -kohustised

Välisvaluutas fikseeritud tehingute kajastamisel on aluseks võetud tehingu toimumise päeval kehtinud Euroopa Keskpanga valuutakursid. Välisvaluutas fikseeritud varad ja kohustised seisuga 31. detsember 2022 on ümber hinnatud eurodesse aruandekuupäeval kehtinud Euroopa Keskpanga valuutakursside alusel. Välisvaluutatehingutest saadud kasumid ja kahjumid on kasumiaruandes kajastatud perioodi tulu ja kuluna.

Nõuded ja ettemaksud

Nõudeid ostjate vastu ja muid nõudeid kajastatakse bilansis korrigeeritud soetusmaksumuses. Ostjatelt laekumata arved on bilansis hinnatud tõenäoliselt laekuvatest summadest lähtudes. Seejuures hinnatakse iga kliendi laekumata arveid eraldi, arvestades teadaolevat informatsiooni kliendi maksevõime kohta. Ostjatelt laekumata arved, mille maksetähtaeg on ületatud rohkem kui 365 päeva võrra, on kantud kuludesse täies ulatuses. Varem alla hinnatud ebatõenäoliste nõuete laekumisi kajastatakse ebatõenäoliste nõuete kulu vähenemisena.

Materiaalsed ja immateriaalsed põhivarad

Olulisuse printsiibist lähtudes kajastatakse põhivarana need varaobjektid, mille soetusmaksumus ületab 2 000 eurot ja mille kasulik eluiga on üle ühe aasta. Madalama soetusmaksumusega või lühema kasuliku elueaga varaobjektid kantakse kasutusse võtmisel kuluks ning nende üle peetakse arvestust bilansiväliselt. Juhul, kui materiaalse põhivara objekt koosneb üksteisest eristatavatest olulistest komponentidest, millel on erinevad kasulikud eluead, võetakse need komponendid raamatupidamises arvele eraldi varaobjektidena, määrares neile eraldi amortisatsiooninormid vastavalt komponentide kasulikule elueale. Materiaalne põhivara võetakse arvele tema soetusmaksumuses, mis koosneb ostuhinnas ja otseselt soetamisega seotud kulutustest. Edaspidi kajastatakse materiaalsel põhivara bilansis selle soetusmaksumuses, millest on maha arvatud akumuliseeritud kulum ja vara väärtuse langusest tulenevad allahindlused. Materiaalsele põhivarale määratud amortisatsiooninormid vaadatakse üle, kui on ilmnenu asjaolusid, mis võivad oluliselt muuta põhivara või põhivaragrupi kasulikku eluiga. Hinnangute muutuste mõju kajastub aruandeperioodis ja järgnevatel perioodides. Kui vara lõppväärtus ületab tema bilansilist jääkmaksumust, lõpetatakse vara amortiseerimine; amortiseerimist alustatakse uuesti hetkest, mil vara lõppväärtus on langenud alla tema bilansilise jääkmaksumuse.

Kui materiaalse põhivara objektile on tehtud selliseid kulutusi, mis vastavad materiaalse põhivara mõistele, siis need kulutused lisatakse põhivara objekti soetusmaksumusele. Jooksva hoolduse ja remondiga kaasnevad kulutused kajastatakse aruandeperioodi kuludes.

Kui materiaalse põhivara objektil vahetatakse välja mõni oluline komponent, lisatakse uue komponendi soetusmaksumus objekti soetusmaksumusele, eeldusel, et see vastab materiaalse põhivara mõistele. Asendatav komponent kantakse bilansist maha. Kui asendatava komponendi soetusmaksumus ei ole teada, hinnatakse maha kantavat maksumust lähtudes asendamise hetke soetusmaksumusest, arvestades maha hinnangulise kulumi.

Põhivara amortiseeritakse lineaarsel meetodil.

Põhivarade arvelevõtmise alampiir 2000 eurot

Kasulik eluiga põhivara gruppide lõikes (aastates)

Põhivara grupi nimi	Kasulik eluiga
Kontoritehnika	4-5
Inventar	5

Rendid

Kapitalirendiks loetakse rendisuhet, mille puhul kõik olulised vara omandiga seonduvad riskid ja hüved kanduvad üle rentnikule. Ülejäänud rendilepinguid käsitletakse kasutusrendina. Kasutusrendi maksed kajastatakse rentniku aruandes rendiperioodi jooksul lineaarselt kuluna.

Finantskohustised

Finantskohustisteks loetakse tarnijatele tasumata arveid, viitvõlgasid ja muid lühi- ja pikaajalisi võlakohustisi.

Finantskohustised võetakse algselt arvele nende soetusmaksumuses, milleks on antud finantskohustise eest makstud või saadud tasu õiglane väärtus. Algne soetusmaksumus sisaldab kõiki finantskohustisega otseselt seotud tehingukulutusi.

Finantskohustised kajastatakse bilansis korrigeeritud soetusmaksumuses.

Finantskohustis eemaldatakse bilansist siis, kui see on rahuldatud, lõpetatud või aegunud.

Annetused ja toetused

Tegevuse sihtfinantseerimine, kajastatakse tuluna siis, kui sihtfinantseerimine muutub sissenõutavaks ning sihtfinantseerimisega seotud võimalikud tingimused on täidetud. Saadud sihtfinantseerimine, mille puhul tuluna kajastamise tingimused ei ole täidetud, kajastatakse bilansis kohustisena. Sihtfinantseerimine võetakse arvele saadud või saadava vara õiglasel väärtusel.

Mitte-sihtotstarbelisi annetusi ja toetusi kajastatakse tuluna hetkel, mil nende laekumine on praktiliselt kindel (võttes vajadusel arvesse perioodi, mille eest need on tasutud). Annetust või toetust, mis on küll mõeldud kasutamiseks teatud kindlas valdkonnas, kuid ei ole otseselt seotud ühegi konkreetse projekti finantseerimisega, ei loeta sihtotstarbeliseks annetuseks. Selliseid annetusi ja toetusi kajastatakse tuluna hetkel, mil nad muutuvad sisse nõutavaks.

Mitterahalise toetusena saadud vara võetakse bilansis arvele tema õiglasel väärtusel. Tekkiv kohustis kantakse tuludesse vara järelejäänud kasuliku eluea jooksul.

Liikmemaksud ja annetused kajastatakse tekkepõhiselt.

Tulud

Tulu kaupade müügist kajastatakse siis, kui olulised omandiga seonduvad riskid ja hüved on läinud üle ostjale ning müügitulu ja tehinguga seotud kulutusi on võimalik usaldusväärselt mõõta.

Tulu teenuste müügist kajastatakse lähtudes valmidusastme meetodist, teenuse osutamisest saadavad tulud ja tulemed kajastatakse proportsionaalselt samades perioodides nagu teenuse osutamisega kaasnevad kulutused.

Intrassitulud kajastatakse lähtudes vara sisemisest intressimäärast.

Seotud osapooled

Tehinguteks seotud osapooltega loetakse tehinguid juhatuse ja nõukogu liikmetega ja firmadega, milles nad omavad olulist osalust.

Sündmused pärast aruandekuupäeva

Raamatupidamise aastaaruandes kajastuvad olulised varade ja kohustiste hindamist mõjutavad asjaolud, mis ilmnesid aruandekuupäeva, 31. detsembri 2022 ja aruande koostamise kuupäeva vahemikul, kuid on seotud aruandeperioodil või varasematel perioodidel toimunud tehingutega. Sündmused pärast aruandekuupäeva, mida ei ole varade ja kohustiste hindamisel arvesse võetud, kuid mis oluliselt mõjutavad järgmise majandusaasta tulemust, on avalikustatud aastaaruande lisades.

Lisa 2 Raha

(eurodes)

	31.12.2022	31.12.2021
Pangakontod EUR	253 513	194 420
Pangakonto USD	26 089	18 944
Kokku raha	279 602	213 364

Lisa 3 Nõuded ja ettemaksed

(eurodes)

	31.12.2022	12 kuu jooksul	Lisa nr
Nõuded ostjate vastu	3 003	3 003	
Ostjatelt laekumata arved	3 503	3 503	
Ebatõenäoliselt laekuvad nõuded	-500	-500	13
Maksude ettemaksed ja tagasinõuded	7 465	7 465	4
Ettemaksed	2 221	2 221	
Tulevaste perioodide kulud	311	311	
Muud makstud ettemaksed	1 910	1 910	
Nõuded edasiesitamisele	2 533	2 533	
Nõuded rahastajatele	15 849	15 849	8
Kokku nõuded ja ettemaksed	31 071	31 071	
	31.12.2021	12 kuu jooksul	Lisa nr
Nõuded ostjate vastu	794	794	
Ostjatelt laekumata arved	794	794	
Maksude ettemaksed ja tagasinõuded	5 954	5 954	4
Ettemaksed	1 910	1 910	
Muud makstud ettemaksed	1 910	1 910	
Nõuded edasiesitamisele	1 784	1 784	
Kokku nõuded ja ettemaksed	10 442	10 442	

Lisa 4 Maksude ettemaksed ja maksuvõlad

(eurodes)

	31.12.2022		31.12.2021	
	Ettemaks	Maksuvõlg	Ettemaks	Maksuvõlg
Ettevõtte tulumaks	0	67	0	110
Käibemaks	0	7	0	0
Üksikisiku tulumaks	0	2 456	0	2 046
Sotsiaalmaks	0	4 432	0	3 673
Kohustuslik kogumispension	0	259	0	195
Töötuskindlustusmaksed	0	251	0	222
Ettemaksukonto jääk	7 465		5 954	
Kokku maksude ettemaksed ja maksuvõlad	7 465	7 472	5 954	6 246

vt. lisa 3 ja 7

Lisa 5 Materiaalsed põhivarad

(eurodes)

		Kokku
	Muud materiaalsed põhivarad	
31.12.2021		
Soetusmaksumus	4 336	4 336
Akumuleeritud kulum	-4 336	-4 336
Jääkmaksumus	0	0
31.12.2022		
Soetusmaksumus	3 144	3 144
Akumuleeritud kulum	-3 144	-3 144
Jääkmaksumus	0	0

Lisa 6 Kasutusrent

(eurodes)

Aruandekohustuslane kui rentnik

	2022	2021
Kasutusrendikulu	6 660	5 972

Lisa kajastab kontoriruumide üürikulusid OÜ-lt Telliskivi Maja, millest on lahutatud allüürnikele esitatud või eeldatavasti esitatavad kulude

katmise nõuded.

Lisa 7 Võlad ja ettemaksed

(eurodes)

	31.12.2022	12 kuu jooksul	Lisa nr
Võlad tarnijatele	482	482	
Võlad töövõtjatele	4 298	4 298	
Maksuvõlad	7 472	7 472	4
Saadud ettemaksed	1 540	1 540	
Tulevaste perioodide tulud	1 540	1 540	
Kokku võlad ja ettemaksed	13 792	13 792	
	31.12.2021	12 kuu jooksul	Lisa nr
Võlad tarnijatele	1 520	1 520	
Võlad töövõtjatele	6 486	6 486	
Maksuvõlad	6 246	6 246	4
Muud võlad	298	298	
Muud viitvõlad	298	298	
Kokku võlad ja ettemaksed	14 550	14 550	

2021: Võlad tarnijatele sisaldab kohustisi seotud osapooltega 208 eur

Vt. lisa 15

Lisa 8 Sihtotstarbelised tasud, annetused ja toetused

(eurodes)

	31.12.2020		Laekunud	Kajastatud tulemiaruan-des	31.12.2021		Lisa nr
	Nõuded	Kohustised			Nõuded	Kohustised	
Sihtfinantseerimine tegevuskuludeks							
Avatud Eesti Fond	0	43 922	50 000	-71 368	0	22 554	
Siseministeerium	0	0	160 561	-95 476	0	65 085	
Kodanikuühiskonna Sihtkapital SA	2 800	0	2 800	0	0	0	
Haridus- ja teadusministeerium	7 845	0	7 845	0	0	0	
USAID	0	0	5 486	-5 486	0	0	
HIGGS for ECSTALE	0	6 876	0	-5 581	0	1 295	
Riigikantselei	0	15 790	15 967	-15 967	0	15 790	
Kokku sihtfinantseerimine tegevuskuludeks	10 645	66 588	242 659	-193 878	0	104 724	
Kokku sihtotstarbelised tasud, annetused ja toetused	10 645	66 588	242 659	-193 878	0	104 724	
	31.12.2021		Laekunud	Kajastatud tulemiaruan-des	31.12.2022		Lisa nr
	Nõuded	Kohustised			Nõuded	Kohustised	
Sihtfinantseerimine tegevuskuludeks							
Avatud Eesti Fond	0	22 554	68 964	-84 112	15 849	23 255	
Siseministeerium	0	65 085	158 302	-146 234	0	77 153	
Riigi Tugiteenuste Keskus	0	0	100 000	-50 000	0	50 000	
USAID	0	0	6 364	-6 364	0	0	
HIGGS for ECSTALE	0	1 295	4 668	-5 963	0	0	
Riigikantselei	0	15 790	0	-15 790	0	0	
Briti Nõukogu	0	0	20 900	-2 562	0	18 338	
Kokku sihtfinantseerimine tegevuskuludeks	0	104 724	359 198	-311 025	15 849	168 746	
Kokku sihtotstarbelised tasud, annetused ja toetused	0	104 724	359 198	-311 025	15 849	168 746	3

Lisa 9 Liikmetelt saadud tasud

(eurodes)

	2022	2021
Mittesihotstarbelised tasud		
Liikmemaksud	11 775	11 750
Sisseastumistasud	105	35
Kokku liikmetelt saadud tasud	11 880	11 785

Lisa 10 Annetused ja toetused

(eurodes)

	2022	2021	Lisa nr
Sihthantseerimine tegevuskuludeks	311 025	193 878	8
Mittesihotstarbelised annetused ja toetused	279	2 766	
Kokku annetused ja toetused	311 304	196 644	

Lisa 11 Muud tulud

(eurodes)

	2022	2021
Ürituste osalustasud	2 520	225
Koolitused, loengud, analüüsid	1 637	8 173
Kokku muud tulud	4 157	8 398

Lisa 12 Sihotstarbeliselt finantseeritud projektide otsesed kulud

(eurodes)

	2022	2021
Projekt Norra rahastus EES grants	31 491	27 235
Projekt Norra LIIDER	49 308	39 717
Projekt Hea Kodanik	45 011	0
Projekt Tegevustoetus	79 140	77 286
Projekt Kogukonnapraktika	1 800	0
Projekt Tunnustusüritus	10 000	220
Projekt Muukeelne kommunikatsioon	0	1 500
Projekt Strateegilise partnerluse arenguprogramm	3 000	7 201
Projekt Kolmandate riikide kodanike kaasamine	48 083	11 814
Projekt HIGGS for ECSTALE	6 862	5 581
Kokku sihotstarbeliselt finantseeritud projektide otsesed kulud	274 695	170 554

Sihotstarbeliselt finantseeritud projekti kuludest on tööjõukulud kokku 2022: 184 307 eurot ja 2021: 119 754 eurot. Vt.lisa 14

Lisa 13 Mitmesugused tegevuskulud

(eurodes)

	2022	2021	Lisa nr
Kulu ebatõenäoliselt laekuvatest nõuetest	500	0	3
Pangateenused	141	141	
Raamatupidamine ja audit	5 194	6 634	
Transport, lähetus, meeskonnaarendus	1 068	1 321	
Seminaride korraldamine	11 100	4 753	
Rahvusvaheline koostöö	612	323	
Väikevahendid	2 705	0	
Muud	8 765	3 800	
Kokku mitmesugused tegevuskulud	30 085	16 972	

Lisa 14 Tööjõukulud

(eurodes)

	2022	2021	Lisa nr
Palgakulu	138 999	95 996	
Sotsiaalmaksud	46 742	32 341	
Kokku tööjõukulud	185 741	128 337	
Sellest kajastatud sihtotstarbeliselt finantseeritud projektide otsese kuluna	184 307	119 754	12
Töötajate keskmine arv taandatuna täistööajale	6	6	

Lisa 15 Seotud osapooled

(eurodes)

Liikmete arv majandusaasta lõpu seisuga			
	31.12.2022	31.12.2021	Lisa nr
Juriidilisest isikust liikmete arv	107	108	

Saldod seotud osapooltega rühmade lõikes

LÜHIAJALISED	31.12.2022	31.12.2021	Lisa nr
Võlad ja ettemaksed			
Tegev- ja kõrgem juhtkond ning olulise osalusega eraisikust omanikud ning nende valitseva või olulise mõju all olevad ettevõtjad	0	208	7
Kokku võlad ja ettemaksed	0	208	

Tegev- ja kõrgemale juhtkonnale arvestatud tasud ja muud olulised soodustused		
	2022	2021

Vabaühenduste Liit juhatus koosneb ühest juhatuse liikmest, juhatuse liikme tagasikutsumisel enne volituse tähtaja lõppu ei pea maksma juhatuse liikmele lahkumishüvitist. Aruandeperioodil ega võrdlusperioodil juhatuse liikmele soodustusi ei ole antud.

1. Võimekas vabakond

Vabakonnas on tihedad sidemed ja hea koostöö, ühendused on hästi juhitud, suutlikud muutuste juhtijad ning oma tegevuses eetilised ja innovatiivsed.

Kus tahame olla?	Mida selleks teeme?
Vabaühendused on hästi juhitud	Analüüsime talvekooli, uuringute ja varasemate sekkumiste sisendit, koostame sisendi põhjal sekkumiskava
Vabaühendused on võimekad huvikaitsjad	Erineva võimekusega organisatsioonidele eri lahenduste välja töötamine ja nende pakkumine
Kasvab annetajate ja oskuslike annetuste kogujate hulk.	Koordineerime annetustekogujate võrgustikku, jälgime et selle liikmed oleksid edukamad annetuste kogujad, jälgime annetuste kogumise head tava
	Aitame suurendada kogutavate annetuste mahtu Eestis Korraldame annetamistalguid Töötame välja metoodika püsiannetajate paremkas ülevaateks
Kasvab vabatahtlikus tegevuses osalejate ning nende oskuslike kaasajate hulk.	Koolitame, toetame vabaühendusi vabatahtlike kaasamisel
	Koordineerime vabatahtlike võrgustikku, et selle liikmed oleksid vabatahtlike kaasamises edukamad
	Arendame ja koordineerime Vabatahtlike Väravat ja sealseid sisumaterjale
	Juhime vabatahtlike sõbra märgise programmi
	Arendame vabatahtlike vahendamise teenust ettevõtjate, ülikoolide ja vabaühenduste omavaheliseks koostööks
Vabaühendused on suutelised ja mõjusad ACF projekti tegevuste elluviimisel.	Pakume koolitusi, veebiseminare ning nõustamist, et toetada ühendusi projektide elluviimisel
Asutused, vabaühendused jt huvilised on oma tegevustes kaasavamad ja mõjusamad	Turundame ja müüme enda pakutud koolitusi teemadel: kaasamine, võrgustike vedamine, huvikaitse, vabatahtlike kaasamine, mõju mõõtmine, teenuste delegerimine, vabakonna elujõud jne
Vabaühendused ja aktiivsed kodanikud saavad aktuaalsetel teemadel uusi teadmisi ja mõtteid vahetada.	Korraldame Hea Kodaniku seminare, suve-/talvekoole, koolitusi jms üritusi, et vabakonda huvitavatel teemadel toetada ja arutelu käivitada
Kogemused ja oskused on rahvusvahelise haardega	Vahetame teiste riikidega kogemusi ning mõtteviise, osaledes selleks olulistest võrgustikes
	Osaleme CIVICUS (monitor), AGNA ja Norra rahastajate võrgustikes ja ka teistes koostööprojektides

Kaugele jõuame?	Kuidas tehtut hindame?	Vastutaja
Juhtide võrgustik on alustanud tegevusi koostatud sekkumiskava alusel	Valminud on tegevuskava, tegevustes osalenud vabaühenduste juhtide arv ja tagasiside	Heleene
Huvikaitseorganisatsioonide võimekus on kaardistatud; oleme koostanud tegevusplaani organisatsioonide huvikaitse võimekuse toetamiseks	tagasiside tegevusplaanile; kaardistus on teostatud ja regulaarselt kasutatav	Heleene, Marcus
- Võrgustiku üritustel osalenud liikmed kinnitavad võrgustiku kohtumistest saadud kasu. - Võrgustikku kuuluvatele organisatsioonidele annetatud summad on suurenenud.	Tagasisideküsitlus	Heleene
- Talgute osalejate arv ja annetuste maht 130 algatust, 141 000 -> kasvab - Annetuste kogusumma 55 mln € -> kasvab - Püsiannetajate arvu hindamiseks on välja töötatud valdkonnaülene meetoodika	MTA statistika, Annetamistalgute statistika, oleme töötanud välja meetoodika püsiannetajate paremakas ülevaateks	Heleene
- Viimase 12 kuu jooksul osalenud vabatahtlikus tegevuses 49% -> püsib - Osakaal 15-24 a elanikest 19% -> kasvab - Osakaal 65-74 a elanikest 9% -> kasvab	Läbiviidud koolitused, seminarid, neil osalevad inimesed; vabatahtliku tegevuse uuring (SiM)	Lauri
- Võrgustiku liikmed on võrgustiku tegevustega rahul ja näevad, et võrgustiku tegevused toetasid nende enda plaanide elluviimist. - Võrgustik suureneb.	Vabatahtlike võrgustiku liikmete arv, rahuloluküsitlus	Lauri
- Platvormi olemasolu vabatahtlike ja vabatahtlike kaasajate kokkuvõimiseks - Pidev koostöö teiste vabatahtliku töö platvormide ja tööandjatega n/a -> toimib	Värava külastatavus kuulutuste arv suureneb, materjalide kasutatavus suureneb	Lauri
Vabatahtlike sõbra märgise programmi on läbinud 70 organisatsiooni	Vabatahtliku Sõbra märgise saanute arv	Lauri
Teenust kasutavad vähemalt 2 ettevõtet ja liitunud on vähemalt 10 vabaühendust	Teenuse andmebaasidega liitunud ettevõtjate ja vabaühenduste arv	Lauri
7 vooru x 2 on 14 infopäeva lädi viidud	ACFi programmi koolituste arv	Inna
Vabatahtliku tegevuse valdkonnas pakume koolitusi ja nõustamisteenust	Toimunud koolituste arv ja osalenud inimeste arv, omatulude osakaal eelarvest	Inna (Kai, Lauri)
Oleme kaardistanud vabaühenduste võimekuse ja pakume tuge teemadel, kus ühendused ja sektor laiemalt tuge vajab	Ürituste arv, osalejate arv ja tagasiside	Inna
Leiame uusi ideid, mida kasutada ning teised on saanud kasu Eesti lahendustest		Kai

2. Huvikaitse

Vabakond tegutseb usalduslikus partnerluses avaliku võimuga, et edendada avatud valitsemist ja kaitsta avalikke huve.

Kus tahame olla?	Mida selleks teeme?
Vabaühendused teevad avatud valitsemise teemadel koostööd ja on valitsusele arvestatavad partnerid	Veame eest AVP vabaühenduste ümarlauda ja osaleme ARVAKu töös
Vabaühenduste õiguskeskkond on toetav ja takistusteta	Osaleme aktiivselt ühinguõiguse revisjonis ning kaasame vabaühendusi aruteludesse Anname vabaühendustele ja teistele juriidilist nõu, mis omakorda sisend huvikaitse
Avalikul rahastamisel järgitakse juhendit, vahendite kavandamisel on sihtrühm kaasatud	Jälgime rahastustingimusi ja levitame (uuendatavat) juhendit vabaühenduste ja rahastajate seas, eesmärgiks ka bürokraatia vähendamine rahastamisel; Värskendame mtyraha
Liidu liikmed on kursis liidu tegemistega ja annavad aktiivselt sisendit huvikaitse- jt tegevuste jaoks	Kohtume valdkondlike liikmetega ühiselt, et paremini luua seoseid liidu ja liikmete huvide, tegevuste ja strateegiate vahel Kaardistame aktiivsed vabaühendused, kes ei ole veel liikmed ja kutsume liituma
Õiguskeskkond soodustab annetamist ja vabatahtlikku tegevust senisest enam	Osaleme rahastamise mitmekesisust soodustavate ettepanekute täiendamises ja lobimises
Strateegilist partnerlust on rohkem	Levitame strateegilise partnerluse juhendit, nõustame ametnikke ja vabaühendusi
Vabaühenduste elujõud ja kodanikuühiskonna trendid on hinnatud	Koostöös Siseministeeriumi ja sidusa Eesti arengukava Kogukondliku Eesti programmi juhtrühmaga töötame välja metoodika
Vabaühendused on teadlikud koostöövõimalustest, suhtlevad ja teevad koostööd teiste vabaühenduste ja MAK võrgustiku, KOVidega.	Teeme koostööd vabaühendustega, MAK võrgustiku, teiste strateegiliste partnerite ja SiMiga, kes tegutsevad kogukondade suunal, et levitada häid näiteid vabaühenduste kaasamisest eesti ja vene keeles, soodustame erinevate osapoolte omavahelist suhtlust kommunikatsioonijuhtide võrgustiku kaudu
Valimiste eelne kampaania toimub vastavalt heale valmistavale.	Koordineerime valimiste valvurite tööd, levitame infot hea valimistava kohta

Kaugele jõuame?	Kuidas tehtut hindame?	Vastutaja
- Ümarlaua töösse panustavate vabaühenduste arv kasvab, osalejad ja me ise oleme töö ja selle mõjuga rahul. - Osaleme AVP tegevuste elluviimises.	IRM raportid, enesehinnang	Marcus
- Vabaühenduste seisukohad on koondatud ja esitatud - Abivajajad nõustatud.	Nõukogu rahulolu	Marcus
- Rahastamispõhimõtteid järgitakse senisest enam; ESF rakendamisel on vabaühenduste huvid kaitstud (kui saame tehnilise abi raha) - Mtyraha on uuendatud igal aastal.	Selgitatud on välja võimalused Mtyraha paremaks rakendamiseks	Marcus
- Jõuame vähemalt pooltega liikmetest aasta jooksul kokku saada; - Kohtumistel kogutud tagasiside ja ideed jõuavad liidu tööplaani.	Kohtumistel osalenud liikmete arv, liikmetelt kogutud sisendi osakaal tegevuskavas	Heleene
Vabaühenduste Liidu liikmete arv kasvab.	Liikmete arv	Heleene
- Annetuste kogusumma 55 mln € -> kasvab - Järjekordsed ettepanekud SiMiga VV-le esitatud	Ettepanekud on esitatud ning need on jõudnud Vabariigi Valitsuseni	Marcus
Jõuame strateegilise partnerluse juhendi ja parimate praktikatega kahte uude ministeeriumisse	Ministeeriumide arv + kaugele jõutakse praktikas	Marcus
Metoodika on välja töötatud.		Kai
Hea Kodaniku kanalites ja ka väljaspool neid on avaldatud näiteid kohaliku tasandi koostööst, kommunikatsiooni juhtide võrgustik on tööle hakanud	Koondatud ja avaldatud näidete arv, võrgustike liikmete arv.	Andra, Darja
Valimiste valvurid on koostanud neli hea valimistava rikkumiste kokkuvõtet, loodud on hea valimistava visuaal (video), meedias on kajastatud valimiste valvurite tegevust	Koondatud edetabelite ja sisumaterjalide kogu, meediakajastuste arv	Kai

3. Kasvulava

Eestis on üha enam inimesi, kes oskavad, suudavad ja tahavad kehtlikult osaleda nii kogukondlikes kui ka ühiskondlikes asjades.

Kus tahame olla?	Mida selleks teeme?
Vabakonnal on tugev ühine sektoritunnetus jagatud info- ja väärtusruumis.	Hea Kodaniku kommunikatsioonikanalid toimivad regulaarse ja operatiivse sektorisisese infovahetuskohana. Parandame ja päevakohastame Hea Kodaniku kommunikatsioonikanalite sisu ja kõnekust, korrigime kanalite ristsutust. Info vabakonnas toimuvast jõuab ka teiste huvilisteni väljaspool sektorit ja juba tegutsevaid ühendusi
Vabaühendusi puudutav info on kättesaadav regulaarse taskuhäälingu kaudu. Meie jaoks olulisi teemasid arutatakse ja kajastatakse huvitavas vormis.	Kaardistame valdkondlikud podcastid, võimalikud partnerid ja teemad
Head näited algatustest, aktiivsetest kodanikest ja ühendustest on esile tõstetud ja tunnustatud.	Korraldame aasta tegijate ja aasta vabatahtlike tunnustamise
Õpilaste teadmised kodanikuühiskonnast ja seal toimuvast on tõusnud	Regulaarselt uuendame olemasolevaid materjale, mille abil õpetajad saavad ise kodanikuühiskonna olulisemaid teemasid tõstatada ja tutvustada. Korraldame maakonnapõhiselt kohtumisi koolide ja vabaühenduste vahel. Suhtleme aktiivselt vabaühenduste konsultantidega, et levitada infot. Korraldame õpilastele KKP kogemuste jagamise inspiratsioonipäeva.
Kogukonnapraktika on laienenud koolidesse üle Eesti	Jätkame keskkoolide programmi rakendamise toetamist. Jätkame põhikoolide liitumise soodustamist.
	Jätkame vajalike materjalide jagamist juhendajatele, õpetajatele ja noortele.
Täiskasvanute teadmised osalusest, otsustusprotsessides kaasaráákimistest on paranenud.	Viime läbi koos Rahvaülikoolide Liiduga kursust – Kodaniku ABC

Kaugele jõuame?	Kuidas tehtut hindame?	Vastutaja
Kodanikuühiskonnas oluline informatsioon, mh õiguskeskkonna, rahastus- ja osalemisvõimaluste kohta, on jõudnud eesti, vene ja inglise keeles veebikanalite kaudu võimalikult paljude huvilisteni	Veebilehtede (heakodanik.ee, vabatahtlikud.ee, annetamistalgud.ee) külastajate arv, Facebooki lehtede (Hea Kodanik, Annetamistalgud) jälgijate arv, uudiskirja (EST, RUS, ENG) tellijate arv, avaldatud originaalsisu hulk.	Andra, Darja
Oleme välja töötanud oma kontseptsiooni – sisu plaani ja potenciaalsed partnerid podcasti loomiseks.	Podcasti osade arv; jälgijate arv	Lauri
Tunnustamisüritus toimunud, head näited jagatud	Meediakajastuste arv	Inna
- Ühiskonna õpetuse tundides kasutatakse ajakohaseid materjale kodanikuühiskonna tutvustamiseks. - Ühenduste ja koolide koostöö on aktiivsem.		Mirell
- Iga maakonna vabaühendused on teadlikud KKP võimalusest. KKP koolide ja kaasatud ühenduste arv kasvab 60 koolis ja 250 vabaühenduses. - Loomes ühiseid tegevusi partneritega, kelle sihtrühm on õpetajad ja õpilased, et nad jõuaksid KKP'ni	Koolide arv, maakondlike ürituste arv, liitunud ühenduste arv KKP on integreeritud partnerite koolitustesse või tegevustesse.	Mirell
Õpetajatele saadetakse vähemalt 1 uudiskiri kuus ja sotsiaalmeediasse tehakse 2 postitust kuus.	KKP materjalid on uuendatud	Mirell
Kursus käivitub 13 Rahvaülikoolis.	Kursuste olemasolu	Inna, Kai

